

UOT 378

G.E.Mikayılova

Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti
gulshan.mikayilova@asoiu.edu.az

İBTİDAİ SİNİF MÜƏLİMLƏRİNİN RİYAZİ TƏLİMİNDƏKİ PROBLEMLİ ASPEKTLƏR

<https://doi.org/10.30546/2520-2049.72.3.2024.307>

Açar sözlər: *tədris metodları, elektron resurslar, riyazi material, problem*

Məqalədə ibtidai təhsil səviyyəsində riyaziyyatın tədrisi prosesində qarşıya çıxan problemlər və onların həlli yolları araşdırılır. İbtidai təhsil ümumi təhsilin bünövrəsi olduğu üçün bu mərhələdə riyaziyyat sahəsində yaranan problemlər dərindən araşdırılmalı və həll yolları tapılıb tətbiq edilməlidir. Bu araşdırma və problemlərin həll edilməsi dərsin keyfiyyətinə də müsbət təsir göstərir və müəllim-şagird münasibətlərinin möhkəmlənməsində rol oynayır. Təhsil sahəsində aparılan islahatlar əsasında təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi ölkəmizin gələcək inkişaf və tərəqqisini təmin edəcək yüksək intellektual səviyyəli, müstəqil düşünmək və yaradıcı fəaliyyət göstərmək qabiliyyətinə malik olan gənc nəslin yetişdirilməsindən asılıdır. Təhsildə keyfiyyətin davamlılığını təmin etmək, həmçinin ümumi təhsil pillələrində müasir dövrün çağırışlarına əsaslanmaqla inkişafı şərtləndirən dəyişikliklərə nail olmaq qarşıda duran mühüm vəzifələrdəndir.

Г.Э.Микаилова

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ МАТЕМАТИЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Ключевые слова: *методика обучения, электронные ресурсы, математический материал, проблема*

В статье рассматриваются проблемы, возникающие в процессе обучения математике на начальном уровне образования, и пути их решения. Поскольку начальное образование является основой общего образования, проблемы, возникающие в области математики на этом этапе, должны быть глубоко исследованы, найдены и реализованы решения. Такое исследование и решение задач положительно влияет на качество урока и играет роль в укреплении отношений учитель-ученик. Повышение качества образования на основе реформ, проводимых в сфере образования, зависит от воспитания молодого поколения с высоким интеллектуальным уровнем, способностью самостоятельно мыслить и

осуществлять творческую деятельность, что обеспечит будущее развитие и прогресс нашей страны. Обеспечение непрерывности качества образования, а также достижение изменений в уровнях общего образования, определяющих развитие с учетом вызовов современной эпохи, входят в число важных задач, стоящих перед нами.

G.E.Mikayilova

PROBLEMATIC ASPECTS OF MATHEMATICS EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Keywords: *teaching methods, electronic resources, mathematical material, problem*

The article examines the problems encountered in the process of teaching mathematics at the primary education level and their solutions. Since primary education is the foundation of general education, problems arising in the field of mathematics at this stage should be deeply investigated and solutions should be found and implemented. This research and solving problems has a positive effect on the quality of the lesson and plays a role in strengthening the teacher-student relationship. Improving the quality of education on the basis of the reforms carried out in the field of education depends on the education of a young generation with a high intellectual level, the ability to think independently and perform creative activities, which will ensure the future development and progress of our country. Ensuring the continuity of quality in education, as well as achieving changes in general education levels that condition development based on the challenges of the modern era, are among the important tasks ahead.

Riyaziyyatı bilmək – riyazi anlayışlara yiyələnmək, real problemlərin həlli zamanı onlardan yerində istifadə edə bilmək, eləcə də kommunikasiya texnologiyalarında riyazi dildən və vasitələrdən istifadə etməklə informasiyanı almaq və vermək, zəruri olan imkanlara yiyələnmək üçün riyaziyyat fənnindən tədris aparan müəllimlərin üzərinə böyük vəzifə düşür.

Riyaziyyat elmi dəqiqlik, konkretlik, məntiqi mühakimə tələb edir, şagirdlərin təfəkkürünün müşahidə qabiliyyətlərinin inkişafına köməklik göstərir, onların fikri yığıcam, konkret, dəqiq, aydın ifadə etmə qabiliyyətlərini artırır və məntiqi təfəkkürlərinin inkişafı üçün möhkəm zəmin yaradır.

Riyaziyyat təlimi prosesində müxtəlif metod və priyomlardan istifadə edərkən, mövzunun məzmunu və xüsusiyyətinə müvafiq olanları həmişə ön plana keçirmək lazımdır. Lakin bu zaman didaktik prinsiplərin gözlənilməsinə,

təlimin həyatla, şagirdlərin inkişafı və tərbiyəsi ilə əlaqəsinə diqqət yetirilməlidir [2, s.126]. Müəllimlərin təlim zamanı qarşılaşdıqları problemlər və onların həlli yolları ibtidai siniflərdə riyaziyyat fənnindən şagirdlərə başa düşükləri şəkildə, elmi cəhətdən qüsursuz təqdim edilməli, riyazi məsələlərin həllində şagirdlər müstəqilliyə sövq edilməlidir.

Bəs ibtidai sinif müəllimlərinin riyazi hazırlığında hansı problemlərlə qarşılaşmaq olar?

İbtidai sinif müəllimləri riyazi hazırlıq prosesində bir neçə müxtəlif problemlə üzləşə bilərlər:

1. Tədris materialının kompleksliyi: Birinci sinif riyaziyyat dərində tədris olunan məzmun, çox zaman uşaqlar üçün yeni və mürəkkəb ola bilər. Müəllimlər bu materialı sadə və anlaşıqlı bir şəkildə təqdim etmək üçün yaradıcı tədbirlər görməlidirlər.

2. Fərqləndirilmədən geri qaytarılma: Bəzi uşaqlar riyaziyyatda mənfi təcrübələr yaşayaraq özgüvənlərini itirə bilərlər. Müəllimlər bu təcrübələri müsbətə çevirmək üçün empatiya və tərbiyəvi tədbirlər görməlidirlər.

3. Hər bir şagirdin fərqliliyi: İbtidai siniflərdə, şagirdlər arasında riyaziyyat biliklərinin fərqliliyi olur. Müəllimlər bu fərqlilikləri başa düşməlidir və hər bir şagirdə uyğun yanaşma təklif etməlidirlər. Təlim uşağın maraq və tələbatlarına, onun bilik səviyyəsinə, imkan və qabiliyyətlərinə yönəlməlidir. Müəllim tərəfindən şagirdə şəxsiyyət kimi yanaşılmalı, onun fərdi cəhətləri nəzərə alınmalı və ona hörmət əsasında münasibət göstərilməlidir [1, s.198].

4. Birbaşa sinif idarəçiliyi: Birinci sinifdə, uşaqların dərslərə davamiyyəti və davranışı ilə bağlı idarə prosesi, müəllimlər üçün əhəmiyyətli bir məsələdir. Müəllimlər, sakit və effektiv sinif idarəsi üçün effektiv strategiyalar və yönləndirmələr tətbiq etməlidir.

Bu problemləri həll etmək üçün müəllimlər təcrübəli və yaradıcı olmalı, həmkar müəllimlər arasında fikir mübadiləsi ilə öz bilik və təcrübələrini artırmalıdırlar.

Qeyd olunan problemləri həll etmək üçün hansı üsul və vasitələr var?

1. Differensiasiya edilmiş tədris: Şagirdlərin fərqlənən tələblərinə uyğun olaraq dərş tərzini və materialı tənzimləmək, hər bir şagirdə müvafiq dəstək təklif etmək üçün önəmlidir. Bu, qrup işləri, fərqli tədris metodları və müəyyən dərəcədə tərəqqi icazə verən təlimatlarıözündə ehtiva edir.

2. Yaradıcı tədris metodları: Oyunlar, müşahidələr, riyazi problemlərin həlli üçün həyatda işləyən müqayisələr və praktiki təlimatlar kimi yaradıcı tədris üsulları, öyrəncilərin maraqlarını cəlb etmək və onları öyrənmə prosesinə cəlb etmək üçün effektivdir. Aparılmış tədqiqatlarla sübut olunmuşdur ki, şagirdlərin fəallığını və müstəqilliyini inkişaf etdirmək üçün təlim prosesində onları axtarış-ıdraki fəaliyyətə cəlb etmək lazımdır [3, s.293]

3. Tərbiyəvi dəstək: Şagirdlərin özgüvənini artırmaq və ya bərpa etmək üçün müəllimlərin tərbiyəvi dəstək göstərməsi vacibdir. Pozitiv geridönüş, öz-bədii inkişafını artırmaq və məsuliyyət duyğusunu artırmaq bu məqsədlərə nail olmaqda kömək edə bilər.

4. İş birliyi və fərdiləşmə: Müəllimlər arasında fikir mübadiləsi və təcrübə paylaşımı, effektiv tədris metodlarını öyrənmək və həll yollarını tapmaq üçün yararlıdır. Həmçinin, müəllimlər bir-biriləri ilə məsləhətləşərək və təcrübələrini bölüşərək şagirdlərə daha yaxşı dəstək verə bilərlər.

5. Sosial və psixoloji dəstək: Şagirdlərin sosial və psixoloji dəstəyə ehtiyacı ola bilər. Müəllimlər, bu dəstəyi təmin etmək üçün məktəb psixoloqları, tərbiyəvi məsləhətçilər və ya müəyyən təhsil əməkdaşları ilə əlaqə saxlamaqla kömək ala bilərlər.

Bu üsullar müəllimlərin riyazi hazırlıq prosesindəki problemləri həll etməkdə və şagirdlərin öz potensiallarını tam ölçüdə inkişaf etdirməkdə kömək edə bilər.

İbtidai sinif müəllimləri riyazi hazırlıq prosesində problemləri həll etmək üçün aşağıdakı elektron resurslardan istifadə edə bilərlər:

1. E-öyrənmə platformaları: Müəllimlər, online məktəb platformaları və təhsil vəziyyət platformaları kimi e-öyrənmə resurslarından istifadə edərək şagirdlərə təqdim olunan materialı dəstəkləyə bilərlər. Bu platformalar geniş bir tədris materialı spektrini təklif edir və müəllimləri özəl təlimatlar, sınaq imkanları və hətta interaktiv riyazi oyunlar təmin edir.

2. Riyaziyyata aid oyun və tətbiqlər: İnternetdə xeyli sayda pulsuz və ya ödənişli riyaziyyat oyunları və tətbiqləri mövcuddur. Bu tətbiqlər şagirdlərə riyazi və məntiqi düşünməni və məsələ həll etmə vərdişinə təşviq edir və eyni zamanda əyləncəli bir təcrübə təmin edir.

3. E-kitabxanalar və e-mənbələr: Elektron kitabxanalar və online mənbələr, müəllimlərə və şagirdlərə geniş bir riyazi material bazası təklif edir. Bu, əsas riyazi konseptləri, məsələ həll üsullarını, təlimatları və praktik sənədləri əhatə edir.

4. Riyaziyyata aid dərslər videoları: Pulsuz və ya ödənişli online videolar və dərslər platformaları, müəllimlərə öz riyaziyyat dərslərini yüksək səviyyədə təşkil etmək üçün materialları təqdim edə bilər. Bu videolar müəllimlərin dərslərinin tədrisini dəstəkləmək və şagirdlərin məzmunu daha yaxşı başa düşməsinə kömək etmək üçün faydalı olur.

5. Riyaziyyat forumları və interaktiv platformalar: İnteraktiv riyaziyyat forumları və platformaları, müəllimlərə müraciət edə biləcəyi bir məkan təmin edir. Bu platformalarda, digər müəllimlərlə fikir mübadiləsi etmək, sual vermək və yeni dərslər üsulları üçün məsləhət almaq mümkündür.

Bu elektron resurslar, müəllimlərin riyaziyyatdan hazırlığın problemlərinin həllinə kömək edərək şagirdlərin riyazi bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün dəstək verir.

Yaranmış bu problemləri daha tez və sadə üsulla necə həll etmək olar?

Problemləri daha tez və sadə üsulla həll etmək üçün aşağıdakı yolları nəzərdən keçirə bilərik:

1. Problemə təcrübəli yanaşma: Problemi nəzərdən keçirərkən, müəllim öz təcrübəsindən və biliklərindən istifadə edərək, daha tez və sadə bir həll yolu tapmağa çalışmalıdır. Əgər daha öncə buna bənzər bir problemi həll edibsə, o zaman mümkün olan ən optimal həll yolu üçün çalışmalıdır.

2. Dəstək almaq: Digər müəllimlər, məktəb riyaziyyat tərbiyəçiləri və ya online riyaziyyat forumları kimi resurslardan dəstək almaq məqsədadıyğundur. Digər insanların təklif etdiyi sadə və effektiv həll yollardan istifadə edərək problemləri daha tez həll edə bilərsiniz.

3. Bəsit metodlar: Problemi həll etmək üçün mümkün olduqca sadə metodlar və formalar istifadə etmək effektiv olur. Bəzən, problemi ən minimal riyazi əməliyyatlarla həll etmək mümkündür. Sadə toplama, çıxma, vurma və bölmə əməliyyatları ilə problemə yanaşmaq daha sürətli həll tapacağımıza imkan yaradır.

4. Məntiqi yanaşma: Problemi məntiqi olaraq anlamağa çalışmaq lazımdır. Problemi başlanğıc və nəticə məntiqi ilə araşdırmalı və problemi bu perspektivdə dəqiqləşdirməliyik. Məntiqi yanaşma, çox vaxt, problemi həll etmək üçün daha doğru və sürətli bir yol təmin edir.

5. İnkişaf etmiş araşdırma beynəlxalq resursları: İnternetdə, riyaziyyat problemlərinin həllinə kömək edən bir çox beynəlxalq və lokal resurslar mövcuddur. Bu resurslar, mümkün olan ən sadə və tez həll yollarını axtarmaq və təklif etmək üçün fərqli yanaşmalar təqdim edir.

Bu yollar, problemləri daha tez və sadə bir şəkildə həll etməyə kömək edəcək. Hər bir problemə müxtəlif cür yanaşmaq və mümkün olan ən effektiv və minimal həll yollarını axtarmaq önəmlidir.

Beləliklə, ibtidai sinif müəllimlərinin riyaziyyatdan hazırlıq prosesində qarşıya çıxan problemlər dərindən araşdırılıb həll yolları təqdim olundu. Riyaziyyatın təlimi metodlarında bu kimi problemlərin həlli müəllim-şagird münasibətlərinin daha uğurlu və effektiv inkişafına şərait yaradır.

ƏDƏBİYYAT

1. *Adıgözəlov A.S. "Orta məktəbdə riyaziyyatın tədrisi metodikası"* Dərs vəsaiti, Bakı-2012, 245 s.

2. *Cəbrayıllov B.S.* “İbtidai siniflərdə riyaziyyat və onun tədrisi metodikası (ümumi metodika), Bakı-ADPU-2023, 232 s.
3. *Məcidova A.Ə.* “İbtidai siniflərdə riyaziyyat təlimi keyfiyyətinin yüksəldilməsi probleminin həlli yolları” Metodik vəsait, Bakı-2015, 369 s.

Redaksiyaya daxil olub 03.04.2024